

Danuta Drynda

Od Redaktora

Chowanna 2, 5-8

1998

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1998 [1999]	R. XLI (LII)	T. 2 (11)	s. 5—8
------------	--	-------------------------	-----------------	--------------	--------

Od Redaktora

Niniejszy, kolejny tom „Chowanny” oferuje czytelnikowi rozprawy z dziedziny dziejów polskiej myśli pedagogicznej — od myśli staropolskiej aż po historię najnowszą. Nie jest on jednak próbą odpowiedzi na pytanie: Jak prezentuje się obecnie stan badań z zakresu dziejów myśli pedagogicznej w Polsce? Zapraszając bowiem do udziału w tym przedsięwzięciu edytorskim przedstawicieli różnych ośrodków naukowych, chodziło nam zarówno o zaprezentowanie przez nich tej problematyki badawczej, dotyczącej historii myśli pedagogicznej, która jest przedmiotem zainteresowań w danym środowisku profesjonalistów, jak i o ukazanie różnych modeli (stylów) uprawiania tej subdyscypliny.

Punktem wyjścia w badaniach myśli pedagogicznej winno być wyjaśnienie samego terminu „myśl pedagogiczna”, który jest niejednoznacznie rozumiany i interpretowany. Począwszy bowiem od Z. Kukulskiego (1923), po H. Pohoską (1932), L. Chmaja (1934) i B. Nawroczyńskiego (1938), a więc od Autorów tego pojęcia z okresu Drugiej Rzeczypospolitej, aż po B. Suchodolskiego (1956) i S. Wołoszyna (1964), po drugiej wojnie światowej — termin ten był różnie i wieloaspektowo definiowany (dotyczył m.in. wiedzy, koncepcji, myśli, ideologii i praktyki pedagogicznej oraz doktryn, prądów, poglądów i teorii pedagogicznych). W 1956 roku Bogdan Suchodolski pisał, że przedmiotem badań historii myśli pedagogicznej winna być problematyka teoretyczna, zawarta w głoszonych poglądach, wyjaśnianie genezy tych poglądów i ich społecznych następstw. Idzie o to — jak twierdził

— aby dzieje myśli pedagogicznej były traktowane jako dzieje pedagogiki — jej narodzin i etapów rozwoju. Dla Stefana Wołoszyna zaś myśl pedagogiczna to historia doktryn, prądów pedagogicznych, historyczny rozwój poglądów i teorii pedagogicznych.

Dobrze się zatem stało, iż w artykule Władysławy Szulakiewicz pt. *Myśl pedagogiczna jako przedmiot badań historiografii edukacyjnej* — zamieszczonym w niniejszym tomie — odnajdujemy dwa bardzo owocne poznawczo fragmenty, z których jeden dotyczy różnorodności rozumienia myśli pedagogicznej w polskiej historiografii, a drugi — dwóch modeli badań dziejów myśli pedagogicznej.

W historii wychowania — a w tym także w zakresie samej historii polskiej myśli pedagogicznej — funkcjonują współcześnie różne propozycje modeli (stylów) badań (Ciczkowski, 1995). Jedną z nich jest propozycja Sławomira Sztobryna, który twierdzi, że szanse na lepszą przyszłość uprawiania tej dziedziny wiedzy należy upatrywać w refleksji metahistorycznej. Na tej podstawie jakby z zewnątrz będzie można dostrzec to, co stałe i zmienne w przedmiocie badań, terminologii i metodach. Można np., jak pisze S. Sztobryn (1993), penetrować cudze badania nad doktrynami pedagogicznymi i wydobywać z tej analizy ocenę jakości tej myśli, uchwycić ciągłość, aktualność i znaczenie dla współczesności. Ten typ badań, które są badaniami nad badaniami, można nazwać metahistorycznymi. W tym trendzie metodologicznym mieści się też artykuł tego Autora, pt. *Badania nad myślą pedagogiczną w polskim czasopiśmiennictwie w pierwszych czterech dekadach XX wieku. Dyskusje wokół Mikołaja Reja*.

Katalog prac doby obecnej, prezentujący dorobek dziejów myśli pedagogicznej — zarówno polskiej, jak i obcej — nie pozostawia wątpliwości co do współczesnej orientacji prowadzonych badań. Wynika to z faktu widocznego zbliżania się historii wychowania do pedagogiki i w sensie metodologicznym, i dydaktyczno-organizacyjnym (Majorek, 1995). W tej sytuacji — raczej rzadko podejmowanych badań z zakresu dziejów myśli pedagogicznej epok dawniejszych — z dużą aprobatą należy przyjąć fakt, iż w niektórych ośrodkach naukowych w Polsce przeprowadza się jednak studia z dziedziny historii myśli pedagogicznej czasów bardziej odległych, o czym świadczą artykuły: Sławomira Sztobryna, Doroty Żołądź-Strzelczyk pt. *Podróże edukacyjne w staropolskiej myśli pedagogicznej* oraz Andrzeja Meissnera pt. *Wkład Galicji w rozwój historii wychowania*. W przeciwieństwie bowiem do historyka wychowania w dziejach najnowszych badacz epok dawniejszych jest w stanie ocenić skutki prezentowanych faktów oraz przewidzieć ich znaczenie dla wydarzeń, które mogą nastąpić bądź już nastąpiły. Z tego względu np. A. Meissner, poświęcając swój artykuł wkładowi Galicji do historii wychowania, w końcowej jego części pisze: „Na podstawie tych założeń, które zostały wypracowane w okresie zaborów, historia wychowania weszła w nowy etap rozwoju po odzyskaniu niepodległości.”

Jeśli przyjąć za Cz. Majorkiem (1995), że najnowsza historia wychowania, a w tym także historia myśli pedagogicznej, obejmuje okres ostatniego stulecia, tj. czas od pojawienia się radykalnych tendencji w teorii i praktyce edukacyjnej (tj. pedagogiki „nowego wychowania” z przełomu XIX i XX wieku) poprzez ich ewolucję, wyznaczaną zmianami politycznymi i społecznymi pierwszej połowy XX wieku, ruch reformatorski drugiej połowy tegoż stulecia, aż do czasów obecnych, to problematykę tę przedstawiają artykuły Krzysztofa Jakubiaka oraz Danuty Dryndy i Jana Hellwiga.

Artykuł K. Jakubiaka — *Idea wychowania obywatelskiego w polskiej myśli pedagogicznej przełomu XIX i XX wieku oraz okresu II Rzeczypospolitej* stanowi pewną egzemplifikację tezy (Michalski, 1994), że tylko dokładne zbadanie minionej rzeczywistości pedagogicznej i włączenie ustalonych faktów w proces dziejowy oraz wykrywanie prawidłowości i praw rozwoju wychowania może dopomóc współczesnemu czytelnikowi w zrozumieniu teraźniejszej polskiej ideologii wychowawczej i wynikającej z niej teorii i praktyki edukacyjnej. W artykule natomiast D. Dryndy *Podręcznik szkolny w poglądach pedagogów i dydaktyków Drugiej Rzeczypospolitej. Próby poszukiwania teorii podręcznika* mamy do czynienia z próbą realizacji założenia, że historyk najnowszej myśli pedagogicznej winien łączyć w swych badaniach zarówno wątek współczesny, jak i historyczny. Autorka ukazała w swej rozprawie wartość dorobku z zakresu kształtowania się teorii podręcznika szkolnego w II Rzeczypospolitej oraz wskazała na pewne elementy jego funkcjonowania we współczesnych polskich próbach konstruowania podręczników. Ciągłe jednak mamy zbyt mało badań, które przedstawiałyby historyczne źródła współczesnych koncepcji pedagogicznych. A przecież to właśnie taki model uprawiania historii wychowania może zaspokoić potrzeby i wzbudzić zainteresowanie zarówno współczesnych nauczycieli, jak i osób zajmujących się badaniami procesów edukacyjnych (Drynda, 1996).

Niniejszy tom „Chowanny” zamyka artykuł J. Hellwiga pt. *Ryszarda Wroczyńskiego (1909—1987) wkład do historii wychowania. W 10 rocznicę śmierci*, mieszczący się w podmiotowym modelu badań nad najnowszymi dziejami myśli pedagogicznej. „Twórczość naukowa Ryszarda Wroczyńskiego — píše Hellwig — stanowi przykład praktycznego wykorzystania znajomości i analizy dziejów dla kształtowania teraźniejszości i przyszłości pedagogicznej.” Skorzystajmy zatem z tego przesłania.

Niniejszy tom powstał dzięki wysiłkowi wszystkich Autorów rozpraw, w których daje się dostrzec i dopełnianie, i zróżnicowanie nastawień teoretycznometodologicznych, dotyczących stylów uprawiania dziejów myśli pedagogicznej oraz podejmowanej w jej obrębie problematyki w różnych okresach historycznych.

Zamieszczone w tomie artykuły mogą — jak się wydaje — stanowić ważne źródło wiedzy zarówno dla osób interesujących się problematyką historyczno-pedagogiczną, jak i dla profesjonalistów, poszukujących nowego paradygmatu uprawiania dziejów myśli pedagogicznej, paradygmatu użytecznego badaczom współczesnych procesów edukacyjnych i osobom uczestniczącym w tych procesach. Im też — w imieniu Autorów — dedykuję niniejszą pracę.

Danuta Drynda

Bibliografia

- Chmaj L., 1934: *Współczesna polska myśl wychowawcza*. „Zręb”, T. 18, s. 3—24.
- Ciczkowski W., 1995: *Strukturalizm genetyczny w badaniach nad rozwojem myśli pedagogicznej*. W: *Stan i perspektywy historii wychowania*. Red. W. Jamrożek. Poznań.
- Drynda D., 1996: *Historyczne źródła współczesnych ofert w zakresie oceniania uczniów*. W: *Historyczne źródła wybranych współczesnych ofert edukacyjnych w Polsce współczesnej*. Red. D. Drynda, D. Ekiert-Grabowska, W. Łuszczuk. Katowice, s. 74—87.
- Kukulski Z., 1923: *Główne momenty myśli i badań pedagogicznych*. Lublin, s. 105.
- Majorek Cz., 1995: *Warsztat badawczy historyka wychowania dziejów najnowszych*. W: *Stan i perspektywy historii wychowania...*, s. 55, 59.
- Michalski S., 1994: *Geneza i rozwój historii wychowania*. W: *Nauki pedagogiczne w Polsce. Tradycje, współczesność, przyszłość*. Red. S. Michalski, R. Ossowski. Bydgoszcz, s. 21.
- Nawroczyński B., 1938: *Polska myśl pedagogiczna — jej główne linie rozwojowe, stan współczesny i cechy charakterystyczne*. Warszawa, s. 9.
- Pohoska H., 1932: *Rozwój myśli pedagogicznej w ciągu dziejów*. W: *II Kongres Pedagogiczny Związku Nauczycielstwa Polskiego w Wilnie*. Wilno, s. 28—31.
- Suchodolski B., 1956: *Początki pedagogiki jako nauki*. „Studia Pedagogiczne”, T. 3, s. 6—8.
- Sztobryn S., 1993: *Historia doktryn pedagogicznych — niepokoje interpretacyjne*. W: *Metodologia w badaniach naukowych historii wychowania*. Red. T. Jałmużna. I. G. Michalscy. Łódź, s. 64.
- Wołoszyn S., 1964: *Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie*. Warszawa, s. 12.